

İqlim dəyişmələrinin həllində gənclərin rolu artırılmalıdır

Aygün İbrahimova

Bakı İqlim Fəaliyyəti Həftəsinin son günü JW Marriott Abşeron hotelində keçirilən elmi konfrans ilə davam edib. Bakı Dövlət Universitetinin rektoru Elçin Babayev çıxışında qeyd edib ki, dünyanın müxtəlif ölkələrinin nüfuzlu alim, tədqiqatçı, siyasətçi və ekoloqlarının bir araya gəldiyi konfrans dövrümüzün ən aktual problemlərindən biri olan iqlim dəyişmələri ilə mübarizə istiqamətində səmərəli multidissiplinar platforma olacaq. Bir əsrdən çoxdur ki, Azərbaycanda elm və təhsilin flaqmanı olan BDU-da iqlim dəyişmələri və bu dəyişmələrdən doğan təhlükələrin gənc nəsə çatdırılması, bu problemin həlli yollarının işlənilib hazırlanması istiqamətində elmi əsaslara söykənən mühüm işlər görülüb. Belə tədqiqatlar bu gün də davam etdirilir: "Bu konfransda paylaşılacaq təcrübələr, biliklər, ideyalar və qurulacaq əməkdaşlıqların iqlim dəyişmələrinə qarşı qlobal mübarizəyə böyük töhfə verəcəyinə inanırıq.

Noyabr ayında Azərbaycan BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasına - COP29-a ev sahibliyi edəcək. Bu tarixi hadisə ölkəmizin iqlim dəyişmələrinə qarşı mübarizə ilə bağlı qlobal səylərin mərkəzində yer alacağına imkan verir. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin müvafiq Sərəncamı ilə 2024-cü il ölkəmizdə "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" elan edilib. Azərbaycan Prezidentinin COP29-un təşkil olunması üçün müvafiq Sərəncamı müxtəlif sahələr üzrə əlaqəli fəaliyyətlərin təşkil olunmasını özündə ehtiva edir və Azərbaycanın milli, beynəlxalq səviyyədə iqlim dəyişmələri və ekoloji problemlərin qlobal səviyyədə həllində dünya ölkələri ilə həmrəy olduğunu göstərir. Biz Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri, Ulu Öndər Heydər Əliyevin zəngin irsini daima yaşatmalı, öyrənməliyik. Məhz Heydər Əliyev siyasəti ilə Azərbaycanın dinamik inkişafı və qlobal problemlərdə, o cümlədən də ətraf mühitin mühafizəsi və iqlim dəyişmələri məsələlərində fəal iştirakının təməli qoyulub. Təkcə onu qeyd etmək kifayətdir ki, Ulu Öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə Abşeron yarımadasının bir vaxtlar səhralaşan əraziləri yaşıllaşdırılıb və yaşayış üçün gözəl məkana çevrilib".

Rektor sonra bildirib ki, iqlim dəyişmələri artıq uzaq təhlükə kimi görünmür, ekosistemləri, iqtisadiyyatları və icmaları böhrana aparır: "Unutmamalıyıq ki, artan temperatur, ekstremal hava şəraitləri, dəniz səviyyəsinin qalxması və ya enməsi, dəyişən ekosistemlər bu və ya digər formada məhz bizim - insanların "əməllərinin" nəticəsidir. Məhz buna görə konfransların və digər elmi tədbirlərin davamlı təşkil olunması çox vacibdir. Belə tədbirlər müxtəlif sahələri təmsil edən alimləri, ictimai-siyasi xadimləri bir araya gətirir, məsələlərin həlli yolları üzərində işləməyə imkan yaradır. COP29 ərəfəsində keçirilən Bakı İqlim Fəaliyyəti Həftəsi, o cümlədən Bakı İqlimşünaslıq Konfransında aparılacaq müzakirələr COP29-dakı səylərə birbaşa təsir göstərəcək. İqlim dəyişmələri ilə mübarizədə qlobal siyasəti və fəaliyyətləri formalaşdırmağa kömək edəcək. Konfransın iqlim dəyişmələri üzrə birgə fəaliyyət planlarını müəyyən edəcəyinə, problemlərin həlli istiqamətində konkret nəticələr əldə etməyə imkan verəcək beynəlxalq şəbəkələr və əməkdaşlıqlar qurmaq üçün ən yaxşı platforma olacağına əminəm".

Milli Məclisin deputatı Zifayət Əsgərov çıxışında qeyd edib ki, Azərbaycan iqlim dəyişmələri ilə mübarizəyə qlobal töhfə verir. Ölkədə bərpaolunan enerji mənbələri, karbon emissiyasının azaldılması ilə bağlı həyata keçirilən işlər buna əyani misal ola bilər. BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasına (COP29) Azərbaycanın ev sahibliyi etməsi ölkəmizin qlobal iqlim siyasətində aparıcı rola malik olduğunu göstəricisidir.

Elm və təhsil nazirinin müavini İdris İsayev iqlim dəyişmələrinin qarşısının alınmasında təhsilin mühüm yer tutduğunu bildirdi. Çünki təhsil insanları öyrətməyə, ətraf mühitə münasibəti dəyişdirməyə yardım edir: "2024/2025-ci tədris ilində ekoloji ixtisaslar üzrə ali təhsil müəssisələrinə qəbul planı artırılıb. Bu tədris ilində ekoloji yönümlü ixtisaslara qəbul olunanların sayı bakalavriat səviyyəsində 31, magistratura səviyyəsində isə 61 faiz artıb. İqlim dəyişmələri ilə mübarizə üçün gənclərimizə "yaşıl bacarıqlar" aşılamalıyıq. "Yaşıl bacarıqlar" iqlim dəyişmələri ilə mübarizə üçün əlverişli bilik və sənədlər sistemidir. Bu sahədə ümumi və ali təhsil müəssisələrinin üzərinə mühüm vəzifələr düşür. Elmi yanaşma olmadan iqlim dəyişmələrinin mənfi fəsadları ilə mübarizə aparmaq mümkün deyil. Ona görə də elmi müəssisələrin fəaliyyətində bu istiqamət xüsusi önəm daşmalıdır".

COP29-un Yüksək səviyyəli çempionu Nigar Arpadarai bildirib ki, hazırda dünyada karbon saxlama kimi mənbələrə ehtiyac var. Karbon emissiyasının azaldılması ilə bağlı tədbirlərin vacibliyinə toxunan spiker bu sahədə proqnozlaşdırma ilə bağlı görüləcək işlərin önəm kəsb etdiyini bəyan edib. Tədqiqatlar

nəticəsində qəbul olunacaq qərarların vəziyyətin dəyişəcəyinə ümidvar olduğunu deyən Nigar Arpadarai sektorlararası əməkdaşlığa diqqət çəkib. Onun fikrincə, bu sahədə elmi tərəfdaşlığı intensivləşdirmək zəruridir. Təmiz enerji istehsalı əsas hədəf olmalıdır. Bununla bağlı institutlar, qurumlar, idarələr, startaplar arasında tərəfdaşlıq mütləqdir. COP29 sədrliyi tərəfindən irəli sürülən 14 təşəbbüs arasında insan kapitalı xüsusilə gündəmədir. Gənclərin iqlim problemlərinin həllindəki fəal rolu təşviq olunmalıdır və bu prosesi daha şəffaf edir.

COP29-un Azərbaycan üzrə gənclər çempionu Leyla Həsənovanın sözlərinə görə, iqlim dəyişmələri ilə bağlı uşaqlar və gənclərlə müntəzəm işin aparılması mühümdür. Biz təcili tədbirlərin icrasına keçə bilirik, çünki artıq gənclər tərəfindən çox maraqlı və səmərəli həllər təklif olunur. Gənc nəsil dünyada baş verən iqlim dəyişmələrindən narahatlıq ifadə edir. Dünya Bankının son araşdırmalarına əsasən ölkəmizdə əhalinin 65 faizi "yaşıl iqtisadiyyat" olmadan gələcəkdə sağlam yaşamın mümkün olmayacağına əmindir. Bu nöqteyi-nəzərdən problemin həllində nəsillər arasında dialoq formalaşdırmaq artıq günün tələbinə çevrilib.

Konfrans öz işini "İstixana qazlarının (İQ) emissiyaları haqqında düşüncəmizdə inqilab: empirik məlumatların, süni intellektin və qabaqcıl analitikanın rolu", "Elmi çağırışlarda qlobal və regional əməkdaşlığın rolu", "İqlim dəyişikliyinə və paradiqma sürüşmələrinin transsərhəd su resurslarının idarə olunmasına təsiri" mövzularında elmi sessiyalar ilə davam etdirib.

Empirik məlumatların işlənilməsi və qabaqcıl analitik vasitələr iqlim dəyişmələrinin daha dəqiq və tez proqnozlaşdırılması, həmçinin iqlim siyasətlərinin daha effektiv şəkildə həyata keçirilməsi üçün açar rola malikdir. Konfransda iqlim dəyişmələrinin proqnozlaşdırılması və onunla mübarizədə süni intellekt texnologiyalarının istifadəsi geniş müzakirə olunub. Süni intellektin iqlim modelləşdirməsindəki təbirləri, böyük məlumat dəstələrinin analitik işlənməsi və real vaxt rejimində əldə edilən məlumatlar əsasında optimal qərarların qəbul edilməsi yolları ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb. Bu mövzu həm də qlobal miqyasda iqlim tədbirlərinin sürətləndirilməsi baxımından vacibdir.

İqlim dəyişmələri xüsusilə su resurslarının idarə olunmasında ciddi təsir göstərir, su ehtiyatlarının miqdarını və keyfiyyətini dəyişərək bölgələrarası və ölkələrarası su paylanmasında problemlər yaradır. Konfransda transsərhəd su ehtiyatlarının idarə olunması mövzusunda yeni yanaşmalar və əməkdaşlıq mexanizmləri müzakirə olunub. Bu məsələnin həlli üçün regional əməkdaşlıq vacibdir və xüsusi diqqət qlobal səviyyədə su resurslarının qorunması, onların ədalətli paylanmasına yönəlib. Qonşu ölkələr arasında su ehtiyatlarının paylaşdırılmasının daha ədalətli və ekoloji baxımdan dayanıqlı idarə edilməsi üzrə praktiki təkliflər irəli sürülüb.

İqlim dəyişmələri ilə mübarizədə beynəlxalq əməkdaşlıq müzakirələrin mərkəzində olub. Konfransda ortaq təşəbbüslərin effektiv sinerji yarada biləcəyi, bu istiqamətdə qlobal və regional əməkdaşlıq mexanizmlərinin yaradılması yolları müzakirə edilib. Xüsusilə BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyası çərçivəsində əldə olunan razılaşmaların icrası, ölkələrin milli iqlim planlarının (NDC) daha səmərəli reallaşdırılması yolları və qlobal səviyyədə ortaq iqlim məqsədlərinin irəlilədilməsi bu mövzunun əsas istiqamətlərindən olub.

Empirik məlumatların düzgün toplanması, analizi və istifadəsi iqlim dəyişmələri ilə mübarizədə mühüm rol oynayır. Konfransda bu məlumatların effektiv şəkildə necə toplanması və paylaşılması məsələləri müzakirə olunub. Eyni zamanda iqlim fəaliyyətində innovativ texnologiyalar və həll yolları, o cümlədən karbon tutma və saxlama texnologiyaları, bərpaolunan enerji mənbələrinin tətbiqi, enerji effektivliyi və tullantıların azaldılması üzrə yeniliklər də konfransın mühüm müzakirə mövzularından biri olub.

İqlim dəyişmələri həm də sosial-iqtisadi sistemlərə güclü təsir edir. Konfransda bu təsirlərin regional və qlobal səviyyədə iqtisadi böyüməyə, yoxsulluğa, miqrasiya axınlarına, qida təhlükəsizliyinə və iş yerlərinə təsiri ətrafında müzakirələr aparılıb. İqlim dəyişmələri ilə mübarizə sahəsində dövlətlərin qəbul etməli olduğu iqtisadi və hüquqi tədbirlər, siyasətlərin necə formalaşdırılması və həyata keçirilməsi ilə bağlı konkret addımlar da müzakirə olunub.